

M: 70. Morav. kras (v dolní části propasti Macocha).
Celkové rozšíření: Endemit Moravského krasu.
Poznámka: Olýsalé řapíky, které SOJÁK (1982) ozna-

čuje za hlavní rozlišovací znak proti subsp. *mathioli*, nejsou vlastností celé populace. Vyskytují se v ní i rostliny, které se v tomto znaku neliší od nominální subspecie.

4. *Soldanella* L. — dřípatka*)

Soldanella LINNAEUS Sp. Pl. 144, 1753.

Lit.: VIERHAPPER F. (1904): Übersicht der Arten und Hybriden der Gattung *Soldanella*. Leipzig. — MILNER F. (1941): Nejsevernější výskyt dřípatky horní. Věda Přir. 20: 151. — PAWLOWSKA S. (1963): O počmoukarpackých gatunkach rodzaju *Soldanella* L. Fragm. Flor. Geobot. 9: 3–30. — RŮŽIČKA I. (1968): Rozšíření *Arnica montana* L., *Soldanella montana* Mikan, *Leucocjum vernum* L. a *Calamagrostis villosa* (Chaix) Gmel. na Českomoravské vysočině. Preslia 40: 200–216. — MEYER F. K. (1985): Beitrag zur Kenntnis ost- und südosteuropäischer *Soldanella*-Arten. Haussknechtia 2: 7–41.

Vytrvalé byliny s přízemní růžicí listů a vystoupavým nebo plazivým oddenkem. Listy růžice dlouze řapíkaté, kožovité nebo dužnaté, přezimující. Lodyha nevětvená, bezlistá. Květy v chudém koncovém okolíku, 5četné; kalich vytrvalý; koruna zvonkovitá až nálevkovitá, s lemem dřípeným, úkrojky jemné; ústí korunní trubky volné nebo uzavřené 5 šupinkami; tyčinky vetknuté v ústí trubky, s krátkými nitkami a v obrysu vejčitě podlouhlými prašníky; blizna hlavičkovitá; vajíčka početná. Tobolka s vytrvávající prodlouženou bliznou, opadavým víčkem a 5 nebo 10 zuby. Semena nepravidelně tupě hranatá, hnědá, se síťovanou skulpturou. — Deset druhů v pohořích stř., z. a j. Evropy. — Entomogam. Alogam. Anemochor.

1. *Soldanella montana* WILLD. — dřípatka horská Tab. 56/2

Soldanella montana WILLDENOW Enum. Pl. Horti Berlin. 1: 192, 1809. — Syn.: *Soldanella montana* MIKAN in POHL Tent. Fl. Bohem. 1: 191, 1809. — *S. montana* WILLD. subsp. *eumontana* LŮDI in HEGI Ill. Fl. Mitteleur. 5/3: 1830, 1927, nom. inval.

Exsikáty: BAENITZ Herb. Eur., no 3116. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 771. — Pl. Českoslov. Exs., no 284. — Extra fines: DÖRFLER Herb. Norm., no 4934. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 1359. — SCHULTZ Herb. Norm., no 346.

Oddenek krátký, šikmo vystoupavý. Čepel okrouhle ledvinitá, 2–6 (–7) cm šir., nepravidelně oddáleně vroubkovaná, poněkud podvinutá, tence kožovitá, naspodu fialově naběhlá, při bázi s ± překrývajícími se laloky; řapík v mládí hustě žláznatě chlupatý, chlupy 0,4–0,8 (–1,0) mm dl., s podlouhlou hlavičkou. Stvol za květu 4–8 cm dl., za plodu se prodlužuje na 10–15 (–20) cm, 3–6 (–8) květů, žláznatě chlupatý (chlupy jen 0,2–0,4 mm dl.). Květy na vzpřímených až skloněných žláznatě chlupatých stopkách; kališní cípy podlouhle čárkovité; koruna široce zvonkovitá, 10–15 (–18) mm dl., do $\frac{1}{2}$ – $\frac{3}{4}$ nepravidelně dřípená v čárkovité nebo úzce kopinaté úkrojky, modrofialová, vz. bílá; šupinky v ústí trubky dvoulaločné, delší než šir., nitky tyčinek 1,5–2,0 mm dl., žláznatě chlupaté, prašníky červené, 2,0–3,0 (–3,4) mm dl., spojidlo s úzkým, 1,6–2,0 (–2,5) mm dl. přívěskem. Tobolka válcovitě kuželovitá, (8–) 10–15 mm dl.,

s uťatými zuby. Semena 2,0–2,5 mm dl. IV–VI. Hkf.

$2n = 38$ (ČR: 67. Českomor. vrch., více zjištěn)

Ekologie a cenologie: Smrkové lesy (častá zejména kolem lesních bažinek, pramenišť a potoků), rašelinné louky, na vlhkých, živinami chudých, humózních, kyselých půdách. Diagnostický druh svazu *Piceion excelsae*.

Rozšíření v ČR: Pouze v j. polovině Čech a na jz. Moravě; hojně v oreofytiku a ve vyšších polohách mezofytika. Těžiště rozšíření je ve stupni submontánním až supramontánním; ve stupni suprakolinním zřídka (min.: v jihočeských pánvích, 400–420 m; max.: ve skupině Plechého, ca 1 360 m). Naším územím probíhá s. hranice celkového rozšíření. § — Mapy: BARTUŇKOVÁ in HENDRYCH Acta Univ. Carol.-Biol. 1971: 286, 1973; SLAVÍK in Květena ČSR 1: 77, 1988; SLAVÍK FKS 1990: 139.

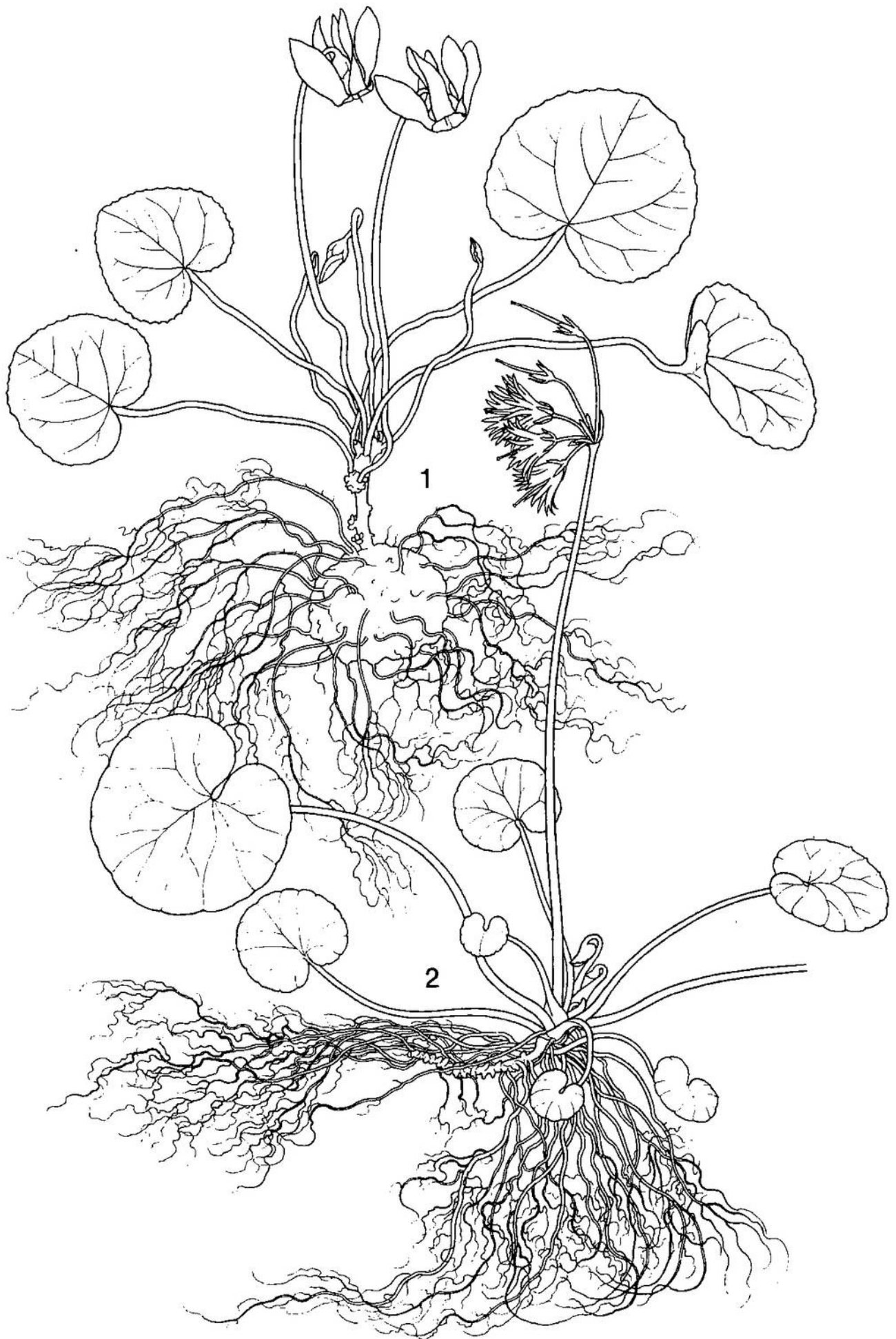
M: 34. Plán. hřeb. (Číhaň), 35. Podbrd., 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 41. Stř. Povlt. (Pintovka u Tábora), 43. Votic. vrch. (Chyšky; Ounuz; Jetřichovice; Horní Borek u Miličína), 67. Českomor. vrch., 69. Želez. hory. — O: 87. Brdy, 88. Šum., 89. Novohr. hory, 90. Jihl. vrchy.

Celkové rozšíření: Východní Alpy s předhořími a přilehlá část Českého masívu, izolované lokality v Karpatech a v pohoří Rila a Stara Planina. — Mapy: PAWLOWSKA 1963: MEUSEL et al. 1978: 343; LŮDI in HEGI 5/3: 1820, 1927.

Význam: Pěstuje se jako skalnička.

Poznámka: Jako skalničky se častěji pěstují také *Sol-*

*) Zpracoval M. Kovanda

danella alpina L. (listy ± celokrajné, květenství 1–3květé, květní stopky přisedle žláznaté), *Soldanella minima* HOPPE (listy dužnaté, nejvyš 1 cm šir., celokrajné, květy většinou jednotlivé, květní stopky chlupaté žláznaté, koruna jen do

1/3 dřipená, ústí trubky bez šupinek) a *Soldanella pusilla* BAUMG. (listy tenké, nejvyš 1 cm šir., celokrajné, květy většinou jednotlivé, květní stopky přisedle žláznaté, koruna jen do 1/3 dřipená, bez šupinek).

5. *Hottonia* L. — žebrotka*)

Hottonia LINNAEUS Sp. Pl. 145, 1753.

Lit.: PRANKERD T. L. (1911): On the structure and biology of the genus *Hottonia*. Ann. Bot. 25: 253–267. — SOO R. (1948): Zur Systematik und Soziologie der Phanerogamenvegetation der ungarischen Binnengewässer V. Ann. Hist.-Natur. Mus. Nat. Hung. 39: 167–184. — KOVANDA M. (1961): Žebrotka bahenní (*Hottonia palustris* L.) na Třebechovicku. Východní Čechy 1961: 395–396. — PROCHÁZKA F. (1966): Žebrotka bahenní (*Hottonia palustris* L.), mizející druh naší květeny. Živa 14: 209–210.

Vytrvalé vodní byliny. Ponořená část lodyhy větvená, se vstřícnými nebo přeslenitými peřenosečnými listy, v uzlinách kořenující; část nad vodní hladinou nevětvená, bezlistá. Kořeny početné, nitovité, bílé. Květy v přeslenitých hroznech, různocnělečné, ve všech částech 5četné; koruna s krátkou trubkou a do plochy rozloženým lemem; tyčinky s krátkými nitkami; semeník podlouhle vejcovitý, s nitkovitou čnělkou; vajíčka početná, ± obrácená. Tobolka kulovitá, otvírající se pěti chlopněmi, které zůstávají při vrcholu spojeny. Semena početná. — 2 druhy v mírném pásu s. polokoule. — Entomogam. ? Kleistogam. Alogam. Heterostylie. Hydrochor.

1. *Hottonia palustris* L. — žebrotka bahenní Tab. 55/4

Hottonia palustris LINNAEUS Sp. Pl. 145, 1753.

Exsikáty: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 286. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 1262. — Extra fines: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1354. — Fl. Hung. Exs., no 391. — Fl. Neerl. Exs., no 9. — Fl. Siles. Exs., no 412. — HAYEK Fl. Stir. Exs., no 1221. — Pl. Polon. Exs., no 707.

Lodyha 15–50 (–60) cm vys., řídce chlupatá bílými nebo načervenalými chlupy, stopkatě žláznatá (zvl. pod vodou a v květenství). Listy v obrysu kopinaté, peřenosečné, 5–7 cm dl., úkrojky čárkovité, celokrajné, špičaté, 1,5–3,0 cm dl. Květy v 3–8květých přeslenech skládajících koncový hrozen. Listeny čárkovité, 6–8 mm dl., kratší nebo zděli květních stopek, které se za plodu prodlužují a sklánějí dolů. Kališní lístky z 1/4 srostlé, čárkovité, špičaté, 3–5 mm dl., koruna bílá nebo růžová, v ústí žlutá, trubka zděli kalicha, lem plochý, 16–24 mm v průměru, cípy obvejčité, tupé nebo slabě vykrojené, 6–7 mm dl. Tobolka 3–4 mm dl., kratší než kalich. Semena elipsoidní nebo kulovitá, tupě hranatá, světle hnědá až černohnědá, 1,2 mm v průměru. V–VII. Hf.

2n = 20 (ČR: 55d. Tros. pah.)

Variabilita: Suchozemská forma (f. *terrestris* GLÜCK), vznikající na stanovištích s kolísavým vodním sloupcem, se liší menšími rozměry (listy nanejvýš 2–3 cm dl., silně redukováne, s úkrojky jen 5–7 mm dl.); bývá většinou sterilní.

Ekologie a cenologie: Mělké mezotrofní tůně, vz. až dystrofní vody, slepá ramena, příkopy, odvodňovací strouhy v rašeliníštích; na hlinitých nebo písčitých substrátech často boha-

tých živinami, ale s nízkým obsahem vápníku. Diagnostický druh svazu *Nymphaeion albae* a rovněž asociace *Hottonietum palustris* TÜXEN 1937.

Rozšíření v ČR: Vzácně v termofytiku a v nižších polohách mezofytika (většina nalezišť, zvl. v Polabí a na j. Moravě už zanikla); v oreofytiku neroste. Těžiště výskytu ve stupni planárním a kolinním, ve stupni suprakolinním jen ojediněle (max.: Radouňka u Jindřichova Hradce, ca 480 m). Δ — Mapy: SLAVÍK in Květena ČSR 1: 82, 1988; SLAVÍK FKS 1990: 139.

T: 2. Stř. Poohří (Louny, jen staré údaje), 3. Podkruš. pán. (Ervénice; Komořany; Teplice; vesměs †), 5. Terež. kotl. (Terežín; Hrdly), 6. Džbán (okolí Kladna), 9. Dol. Povlt. (Roztoky; Brnky), 11. Stř. Pol., 12. Dol. Pojiz., 14. Cidl. pán., 15. Vých. Pol., 16. Znoj.-brn. pah., 18. Jihomor. úv., 21. Haná. — M: 24. Hor. Poohří, 28. Tep. vrchy (Loket), 31. Plz. pah. (Plzeň-Bolevec, Plzeň-Lobzy; pravděpodobně †), 34. Plán. hřeb. (Ždírec), 36a. Blat., 37e. Volyň. Předšum., 37f. Strak. váp., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 41. Stř. Povlt. (jen v s. a j. části), 49. Frýdl. pah., 52. Ral.-bez. tab., 53. Podješ., 55. Čes. ráj (Modřišice; Drhlyny), 60. Orl. opuky, 61. Dol. Poorl., 63. Českomor. mezih. (Žichlínek), 65. Kutnoh. pah., 67. Českomor. vrch. (jen v jz. části), 68. Mor. podh. Vysoč., 71. Drah. vrch., 72. Zábř.-unič. úv., 73. Hanuš.-rychleb. vrch., 74. Slez. pah., 76. Mor. brána, 77. Středomor. Karp. (Postoupky), 83. Ostr. pán.

Celkové rozšíření: Evropa, na severozápad po Irsko (izolovaná lokalita v s. Skotsku) a na sever po stř. Švédsko, na jih chybí na Iberském poloostrově a (kromě několika izolovaných výskytů) na Balkánském poloostrově; v Itálii jen roztroušeně. Zasahuje i na z. Sibiř, a ojediněle i do Malé Asie. — Mapy: MEUSEL et al. 1978: 343.

Poznámka: Heterostylie byla poprvé pozorována a popsána u tohoto druhu.

*) Zpracoval M. Kovanda